

Slovensko

Napísali Lenka Beznáková a
Branislav Moňok,
Priatel'ia Zeme – SPZ

Počet miest s nulovým
odpadom v krajine: 2

Počet miest s nulovým odpadom v krajine:

2 kandidátske mestá – Partizánske a Košeca (práve sú v procese podpisu zmluvy), 2 mestá – Úľany nad Žitavou a Nitra sa pripravujú na podpis záväzku stať sa Zero Waste mestom.

S koľkými ďalšími samosprávami spolupracujete na podpore implementácie stratégií nulového odpadu?

V súčasnosti Priatel'ia Zeme – SPZ spolupracujú s 5timi samosprávami a 2 regionálnymi združeniami samospráv.

Realizovaná niektorá z obcí, s ktorými ste tento rok spolupracovali, konkrétne pôsobivé politiky alebo dosiahla pôsobivé výsledky v určitej oblasti?

Priatel'ia Zeme – SPZ intenzívne spolupracujú s mestom Partizánske (21 176 obyv.) na zavádzaní systému nakladania s biologicky rozložiteľnými odpadmi. Pre domácnosti žijúcich v bytových domoch (14 299 obyv.) navrhli, otestovali a pomohli zaviesť systém intenzívneho zberu kuchynských odpadov. Zber prebieha do 10 litrových košíkov, ktoré sú zbierané celoročne priamo od dverí v bytových domoch vo frekvencii 2 x do týždňa. Každá domácnosť dostáva kompostovateľné vrečky zdarma podľa potreby. Pri zbere je používaný elektronický evidenčný systém na úrovni domácností.

Priatel'ia Zeme – SPZ neustále situáciu monitorujú, realizujú analýzy čistoty kuchynských odpadov a analýzy zmesových odpadov, vyhodnocujú výsledky a radia s ďalšími krokmi.

Výsledky sú pozitívne. Za 1. rok realizácie zberu kuchynských odpadov sa podarilo zapojiť do zberu 60 % domácností, vyzbierať 46 kg na obyvateľa zapojeného do systému, zabezpečiť vysokú čistotu vyzbieraného kuchynského odpadu – znečistenie dosahuje v priemere len 0,07 %.

Pre domácnosti bývajúce v rodinných domoch Priatel'ia Zeme - SPZ navrhli, otestovali a pomohli so zavedením programu na podporu domáceho kompostovania. Každá domácnosť má povinnosť si svoje biologické odpady kompostovať svojpomocne. Domácnosť, ktorej zástupca sa zúčastnil kompostovacieho školenia, dostal od mesta kompostér. 2 x do roka je mestom organizovaný zber záhradného odpadu a tiež obyvatelia môžu doniesť tento odpad 6 dní v týždni na Zberný dvor.

Môžete sa, prosím, podeliť o 1 alebo 2 pôsobivé opatrenia na predchádzanie vzniku odpadu, ktoré boli zavedené v mestách, s ktorými spolupracujete

Priatel'ia Zeme – SPZ pripravili návrh komunitného kompostovania v zástavbe bytových domov (1. etapa) pre Mesto Nitra (77 610 obyv.). Obsahoval program informačnej kampane pre obyvateľov, návrh vhodnej veľkosti komunitných kompostérov a určenie ich presného umiestnenia, kontrolu priamo pri domoch. V priebehu roka Mesto Nitra komunitné kompostoviská osadilo, Priatel'ia Zeme – SPZ sa podieľali na realizácii školení pre obyvateľov o pravidlách komunitného kompostovania a zúčastnili sa diskusií s obyvateľmi. V súčasnosti je vytvorených už 40 komunitných kompostovísk, ktoré slúžia pre 2 400 domácností. Každé 2 týždne kontrolujú proces kompostovania 2 zamestnanci mesta. V tomto roku bude projekt pokračovať ďalšou etapou.

Aký bol širší národný kontext vašej práce za posledných 12 mesiacov? Došlo na národnej úrovni k nejakému veľkému vývoju alebo zmenám, ktoré vám uľahčili alebo sťažili prácu?

Pre Slovensko je v posledných rokoch typickým javom, že vláda SR prijme legislatívu a následne sa ruší/mení/posúvajú sa termíny jej účinnosti vplyvom lobistických skupín – samospráv, firiem, záujmových skupín a pod. Preto je veľmi potrebné to sledovať a včas zasiahnuť.

Od 1. 7. 2021 na Slovensku nadobudla účinnosť povinnosť zavedenia zberu kuchynských biologicky rozložiteľných odpadov pre samosprávy s výnimkou samospráv, ktoré energeticky zhodnocujú odpad (patria sem i najväčšie mestá Slovenska – Bratislava, Košice, Prešov). Tým začala platiť účinnosť tejto povinnosti od 1. 1. 2023. No snažili sa o to, aby bol termín posunutý. Vďaka Priateľom Zeme – SPZ sa im to nepodarilo. Ukázalo sa, že dopady zavedenia zberu kuchynských biologicky rozložiteľných odpadov pre Slovensko za 1. rok trvania sú významné: 85,37 % obyvateľov na Slovensku sa zapája do niektorých z 3 systémov zberu kuchynských biologicky rozložiteľných odpadov, z toho konkrétne: do samostatného zberu kuchynských biologicky rozložiteľných odpadov z domácností (45,72 %), do spoločného zberu kuchynských a záhradných biologicky rozložiteľných odpadov (17,86 %) alebo do domáceho kompostovania (36,43 %).

Dlhoročný lobing Priateľov Zeme – SPZ v oblasti zálohovania nápojových obalov sa skončil jeho zavedením od 1. 1. 2022. Za 1. rok sa podarilo vyzbierať 70 % zálohovaných obalov. Týmto opatrením sa uvoľnil priestor v odpadovej infraštruktúre na ostatné druhy plastov a kovov, nie sú preplnené nádoby/vrecia na zber, je väčší priestor na dotriedňovacích linkách. Dopomohlo to i k zvýšeniu miery vytriedenia plastov na Slovensku.

Na Slovensku je stále silný lobing investorov za budovanie spalovní odpadov. Dokážu si zaplatiť akékoľvek reklamy, články, videá v médiách a tak je verejnosť masírovaná informáciami o tom, ako spalovne odpadov zachránia obyvateľov Slovenska od nebezpečných skládok odpadov a pritom bude získaná i energia. Priatelia Zeme – SPZ sú jedinou organizáciou na Slovensku, ktorá sa otvorene a priamo stavia proti budovaniu spalovní odpadov. Lobujú, vedú informačnú kampaň, zúčastňujú sa diskusií a stretnutí, pracujú s ohrozenými komunitami a širokou verejnosťou, ponúkajú právne poradenstvo.

Aký bol najväčší úspech/víťazstvo vašej organizácie za posledných 12 mesiacov?

Za najväčší úspech v roku 2022 považujú Priatelia Zeme – SPZ dve aktivity:

1. Udržanie povinnosti dodržiavania primeranej donáškovej vzdialenosti v prípade triedeného zberu vybraných zložiek komunálnych odpadov z domácností.

Už v roku 2020 sa Priateľom Zeme – SPZ podarilo vypracovať návrh a presadiť do odpadovej legislatívy tzv. primeranú donáškovú vzdialenosť, ktorej cieľom bolo zlepšenie dostupnosti triedeného zberu odpadov pre všetky domácnosti systémom „door to door“. Ako sa však blížili termíny nadobudnutia účinnosti prijatých ustanovení, vzrastal odpor zo strany samospráv, výrobcov a zberových spoločností, ktoré žiadali o zrušenie/posunutie termínov.

Za primeranú donáškovú vzdialenosť sa považuje pre:

- a) papier, plasty, obaly z kovu, kompozitné obaly na báze lepenky a biologicky rozložiteľné komunálne odpady
 - v individuálnej bytovej výstavbe vzdialenosť 0 m od bydliska obyvateľa; ak zber neumožňujú technické problémy jeho vykonávania, najmä v riedko osídlených oblastiach, miesto zberu zmesového odpadu,
 - v komplexnej bytovej výstavbe miesto zberu zmesového odpadu,
- b) sklo
 - v individuálnej bytovej výstavbe vzdialenosť do 150 m od bydliska obyvateľa; ak zber neumožňujú technické problémy jeho vykonávania, najmä v riedko osídlených oblastiach, miesto spoločného zberu zmesového odpadu,
 - v komplexnej bytovej výstavbe miesto zberu zmesového odpadu, ktoré je vzdialené najviac 150 m od bydliska obyvateľa.

Termíny nadobudnutia účinnosti boli prijaté pre:

- biologicky rozložiteľné komunálne odpady – 1. 1. 2022
 - papier, plasty, obaly z kovu, kompozitné obaly na báze lepenky a sklo – 1. 1. 2023
2. Vypracovanie podkladov a presadenie návrhu na legislatívne ustanovenie zákazu poskytovania jednorazových ľahkých plastových tašiek a veľmi ľahkých plastových tašiek k nákupu tovaru alebo výrobkov. Výnimka bude možná iba v prípade použitia kompostovateľného materiálu. Návrh je momentálne vo fáze schvaľovania v rámci novely zákona o odpadoch.

Aké sú najväčšie priority vašej organizácie s vašimi samosprávami počas nasledujúcich 12 mesiacov?

V roku 2023 sa budú Priatelia Zeme – SPZ zameriavať na propagáciu a odbornú podporu programu Zero Waste Cities na Slovensku. V marci organizujú 1. celoslovenskú konferenciu Zero Waste Cities v meste Partizánske. Odborne pomôžu s prípravou Zero Waste stratégie pre spolupracujúce mestá a obce. Budú pokračovať v ďalšej etape zavádzania komunitného kompostovania v Nitre. Organizácia pokračuje s odborným poradenstvom pre samosprávy o správnom nakladaní s odpadmi smerom k Zero Waste, hlavne o zavádzaní zberu kuchynských biologicky rozložiteľných odpadov a o kompostovaní a zavádzaní poplatkov systémom množstvom zberu. Po pandémie konečne budú realizovať odborné semináre a workshopy, prednášky pre verejnosť o domácnosti bez odpadov, domácom a komunitnom kompostovaní, atď. V tomto roku sa tlak investorov na budovanie spaľovní odpadov na Slovensku zvyšuje a tak budú Priatelia Zeme – SPZ pokračovať v kampani s názvom „Stop spaľovniam“.

Produkcia a zber odpadu, Slovensko 2021

Názov mesta	Celková produkcia tuhého komunálneho odpadu (na obyvateľa, kg)	Miera separovaného zberu (%)	Produkcia zvyškového odpadu (na obyvateľa, kg)
Partizánske	418,95	37,28	262,22
Košeca	364,69	56,29	126,45